

En frisk bransch har blivit sjuk

Hela friskvårdsbranschen i Sverige befinner sig just nu i en dold kris. Krisen består i att friskvårdsportaler håller på att ta kontroll över hela branschen. Friskvårdsportalernas affärsidé är att profitera på redan befintliga verksamheter. Att krisen är dold beror på att friskvårdsbranschen till allra största del består av småföretagare, väldigt ofta enmansföretag, som varken har kraft eller kunskap att stå emot denna påtvingade utveckling.

Hälsofrämjande insatser - viktigt för den enskilde och för samhället i stort

Arbetsgivarnas sjuklöneansvar har lett till att många arbetsgivare inom det privata näringslivet sedan flera år avsätter en årlig friskvårdspeng i varierande storlek till varje anställd. Detta för att stimulera sina anställda att ta större ansvar för sin egen hälsa. Mot uppvisande av kvitto har den anställde fått tillbaka pengarna för friskvårdande åtgärder motsvarande friskvårdsbidraget. Man har t ex kunnat gå på yoga eller qigong-klasser, få behandling med akupunktur och massage eller köpa träningskort på traditionella gym. Friskvårdsaktiviteten måste dock alltid vara förenlig med Skatteverkets regler för skattefri friskvård. Se Skatteverket:

<https://www.skatteverket.se/privat/skatter/arbeteochinkomst/formaner/personalvardmotionochfriskvard.4.7459477810df5bccdd480014540.html>

<http://www.skatteverket.se/privat/skatter/arbeteochinkomst/formaner/personalvardmotionochfriskvard/skattefriaformanerao.4.15532c7b1442f256baee714.html>

Friskvårdspengen har lett till en positiv utveckling i fråga om förbättrad hälsa för dem som nyttjat friskvårdsbidraget. Friskvårdspengen har även medfört en vinning ur näringslivsperspektiv. De små friskvårdsföretagen har fått en rimlig chans att kunna gå med lönsamhet då fler med friskvårdspengens hjälp har haft råd att köpa friskvårdande tjänster och aktiviteter.

Ny aktör vill ta del av kakan

För ett antal år sedan började det växa fram en ny typ av aktörer på marknaden. Aktörer vars affärsidé var att fungera som mellanhand mellan arbetsgivare och friskvårdsleverantör. Mellanhanden sålde in kuponger med specifikt värde till arbetsgivare som sedan kunde lösas in hos anslutna friskvårdsleverantörer. Affärsidén gick dock aldrig hem hos friskvårdsföretagen. Dels på grund av att kostnaden för inlösen av kupongerna var orimligt höga. I vissa fall upp mot 10 % av intäkten, vilket är en ansevärd summa för en liten företagare som redan lever på marginalerna. Det kunde också ta upp till två månader innan friskvårdsföretaget fick utbetalt pengar för de tjänster som förmedlats via kuponger. Många friskvårdsföretag valde av dessa skäl bort att samverka med kupongföretagen.

Så länge det var frivilligt att ansluta sig till kupongföretagen finns inget att anmärka på idén med mellanhänder. Vissa friskvårdsföretag fann kupongerna som ett sätt att hitta nya kunder, framför allt i nystartsfasen.

Offentliga arbetsgivare

Friskvårdsbidrag har under senare år införts i större utsträckning även hos offentliga arbetsgivare som kommuner och landsting. Dessa stora arbetsgivare har dock upplevt hanteringen av kvitton för friskvård som en stor belastning. Många av dessa stora arbetsgivare har därför haft bråttom att hitta en, för sig själv, smidig lösning att hantera kvittoadministrationen. Tyvärr har de i brådskan totalt missat att ta in leverantörernas perspektiv, vilket lett till att det nu är de små friskvårdsföretagen som får stå för både administration och nota.

I ny skepnad

Under 2016 bytte kupongföretagen skepnad och strategi. Den nya strategin består i att erbjuda stora offentliga arbetsgivare att ansluta sig till en webbportal där de anställda använder sin friskvårdspeng hos lokala friskvårdsleverantörer direkt via en app. I denna tjänst ingår att portalföretaget administrerar alla transaktioner mellan friskvårdsleverantör och arbetsgivare. Trots höga avgifter har nu många offentliga arbetsgivare gått in i fleråriga avtal då de tycker att det är värt pengarna eftersom de med portallösningen själva slipper administration och kvittohantering för friskvård.

Tvivelaktiga metoder

- Arbetsgivarna har vid upphandling undanhållits tydlig information om att portalaktören även tar ut provision av friskvårdsleverantören förutom de höga avgifter arbetsgivarna redan betalat för att ansluta sig. När detta faktum kommer fram i ljuset sitter arbetsgivaren redan fast i ett flerårigt avtal.
- Avtalet mellan arbetsgivare och portalföretag begränsar anställda till att endast kunna använda sig av de friskvårdsleverantörer som skrivit på avtal om att betala provision till portalföretaget. Fri konkurrens sätts därmed ur spel.
- Genom denna begränsande konkurrens skriver nu friskvårdsleverantörerna av ren rädsla på avtal med portalerna. Detta för att kunna fortsätta leverera friskvård till kunder som vill kunna använda sin friskvårdspeng.
- Genom avtalssystem profiterar nu portalföretagen genom höga provisioner på en väsentlig del av intäkterna även för alla de befintliga kunder som småföretagen själva byggt upp relation till under många år. Kunder som tidigare har kunnat lämna kvitto på sin avdragsgilla friskvård till sin arbetsgivare.
- Kommunerna med ansvar för företagsklimat och arbetsmarknadsfrågor har inte fått möjlighet att inse konsekvenserna eller agera, något som kan bli fatalt för en företagssektor med större procent kvinnor än flertalet övriga. Många kommuner jobbar mycket aktivt med jämställdhet inom näringslivet och det är därför extra allvarligt att det just är en kvinnodominerad bransch som drabbas så här hårt.
- Det mest anmärkningsvärda av allt är att avtalen mellan arbetsgivare och portalföretag har skrivits utan att friskvårdsföretagen som ska leverera tjänsterna blivit tillfrågade eller förhandsinformerade.

Offentliga arbetsgivare legitimerar tvivelaktiga aktörer

Genom att flera offentliga verksamheter nu legitimerar denna form av begränsande avtal finns det stora risker att fler offentliga och privata arbetsgivare inom snar framtid kommer att följa efter. Om utvecklingen fortsätter som befaras kan snart 100 % av friskvårdsleverantörernas befintliga kundkrets vara belagd med höga provisionsavgifter till portalföretagen. Den här utvecklingen har redan skett på flera orter i landet. Friskvårdsbranschen är på dessa orter redan helt i händerna på friskvårdportalerna och friskvårdsleverantörerna har tvingats gå in i avtal med inte bara en utan med flera portaler för att kunna fortsätta leverera sina tjänster till sina befintliga kunder.

Överlever friskvårdsbranschen de nya spelreglerna?

I våra ögon ser detta ut som regelrätt utpressningsverksamhet som legitimeras av offentliga arbetsgivare. Den digitala utveckling som skett i samhället har lett fram till många smidiga och bra lösningar, men ska det vara på bekostnad av småföretagarna? Är det så att friskvårdsbranschen måste acceptera att spelreglerna om fri konkurrens sätts ur spel och att hela branschen inom snar framtid kontrolleras av ett antal portalföretag? Överlever friskvårdsbranschen denna utveckling?

För att kunna finansiera avgifterna till portalerna ser vi det som enda lösning att friskvårdsleverantörerna höjer sina priser radikalt. Frågan är om kunderna har möjlighet att betala mer för friskvårdstjänster? Redan nu balanserar friskvårdsföretagen på en skör tråd mellan vad kunden är beredd att betala och att kunna få ut någon lönsamhet i sina företag. För en liten enmansföretagare är detta även en stor likviditetsfråga. Utbetalningen från portalerna sker mellan en till två månader efter att tjänsten utförts. Att stå utanför portalavtalen kommer för många småföretag innebära att de inte kommer att ha en chans att överleva eftersom en stor del av den befintliga kundkretsen stängs ute.

Som företrädare för ett av de svenska yrkesförbunden inom friskvårdsbranschen ser vi det som vår skyldighet att lyfta fram denna pågående dolda kris i ljuset. Både arbetsgivare och våra kunder liksom samhället i övrigt måste ges chansen att få se helheten och konsekvenserna av den pågående utvecklingen.

Stockholm 10 mars 2017

Eva-Marie Janelo
Ordförande i Svenska Akupunkturförbundet – TKM
janelo@akupunkturforbundet.se

Hanna Angerud
Pressekreterare i Svenska Akupunkturförbundet – TKM
hanna@akupunkturforbundet.se